

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

fenti cikk is idézi könyvünk egyik mondatát, melyben a „népgazdasági” kitétel után zárójelben a „szocialista piaci” szükséglet kifejezés található. Hasonlóan foglalnunk állást a könyv egész sor más helyén is. Pl.: „a vállalatok feladataikat a szabályozott szocialista piacon jelentkező tényleges szükségletek figyelembevételével maguk állapíthatják meg.” (18. old.) Továbbá: „a vállalat termelési (szolgáltatási) feladatait — központi szabályozások által meghatározott keretek között — a vásárlóképes keresletként jelentkező piaci igényeknek megfelelően saját maga alakítja ki, s ennek programját, tervfeladatait maga szabja meg” (uo.).

3. Kifogásolja a bírálat az önköltség túlbecsülését, szerepének tisztázatlanságát, s leszögezi, hogy az nem tekinthető elsődleges mutatónak szerkezeti döntésekben. Az önköltség használhatósági körét mi a következőképpen definiáltuk: „az önköltség a termelési szerkezet kialakításával, valamint technológiai-technikai változtatással kapcsolatos döntések megalapozására csak más mutatókkal együtt alkalmas. A gyakorlatban legjobban használható az önköltség valamely gazdaságon belül már megindult termelési folyamat ráfordításainak, s ezek hatásának vizsgálatára ..., továbbá ugyancsak gazdaságon belül két

üzemrész azonos technológiájú, azonos ágazatú termelésének összehasonlítására”. (171. old., kiemelés: eredeti).

Ehelyütt nem kívánunk a bírálatban elhangzott kifogásokkal, ellenvéleményekkel vitába szállni, mindössze ilyen és ehhez hasonló kitételeket igyekeztünk a tényleges megfogalmazásokkal szembesíteni. Természetesen a bírálatnak van jónéhány olyan észrevétele, amelyet máris magunkévá tettünk, de vannak olyanok is, amelyeknek tisztázásához véleményünk szerint további, szélesebb körű vitára van szükség. A szerzők örömmel vennék, ha több, a könyv egyéb témaköreit is érintő kritikai észrevétel beérkezése után alkalmuk volna ezekre a lap hasábjain reagálni; a cikk bíráló megjegyzései ugyanis túlnyomórészt a vállalati érdekeltség problémaköréhez kapcsolódnak.

Könyvünk bevezetőjében is megjegyeztük: tisztában vagyunk azzal, hogy egy korszerű mezőgazdasági vállalati gazdaságtan összeállítása, a sokfajta követelmény összhangba hozása nem sikerülhetett maradéktalanul. Ezért a szerzők a továbbiakban is várják és köszönettel fogadják az anyag megjavítására vonatkozó észrevételeket.

Gőnczi Iván dr. — Kádár Béla dr. —
Vadász László dr.

KÖNYV AZ AMERIKAI MEZŐGAZDASÁG KÖZGAZDASÁGI KÖRNYEZETÉRŐL

HEADY, E. — HAROLDSEN, E. — MAYER, L. —
TWETEN, G.:

Roots of the Farm Problem. (A farmprobléma gyökerei) Ames, The Iowa State University Press. 1965. 224 p.

A „Változó technológia, változó tőkehasználat, változó munkaszükséglet” alcímű könyv az amerikai agrárpolitika egyik ismert műhelyében: az Iowa-i

Állami Egyetemen működő Mezőgazdasági és Közgazdasági Fejlesztés Központjában készült. Az elemző írás szerzői szerint elsősorban a mezőgazdaságot termelőeszközökkel ellátó iparágak képviselőinek, oktatóknak, mezőgazdaságfejlesztési programokat kidolgozó tisztviselőknek munkájában hasznosítható.

Az amerikai mezőgazdaság nehézségei legszembetűnőbben abban fejeződnek ki, hogy a mezőgazdasági árak és a mezőgazdasági jövedelmek alacsonyak a nem mezőgazdasági árakhoz és jöve-

delmekhez képest. A mezőgazdasági probléma hagyományos szemlélete azt vizsgálta, hogy a farmerek mennyit termelnek és mennyit kapnak áruikért. A mezőgazdasági probléma gyökere azonban mélyebb, és abból a sokrétű műszaki és gazdasági fejlődésből keletkezett, amely egyre jövedelmezőbbé tette az emberi munkának helyettesítését tőkével (termelőeszközökkel). E helyettesítés során a ráfordítások összetétele — a felhasznált munka, a szükséges tőke és szakismeret viszonylagos nagysága — megváltozott.

Az Egyesült Államokban egy mezőgazdasági dolgozó 1940-ben 10,7, 1960-ban 26,2 személy élelmiszerszükségletét elégítette ki. A mezőgazdasági munka termelékenységének jelentős növekedése ellenére az Egyesült Államokban az egy mezőgazdasági dolgozóra jutó reáljövedelem 1960-ban 17%-kal kisebb volt az 1946. évinél. A mezőgazdasági dolgozók jövedelme az 1900-as évek első dekádjában 66%-a, az 1951 és 1960 közötti évtizedben viszont csupán 47%-a volt az ipari munkásokénak.

Az Egyesült Államok önálló fejlődésének első évszázadában a bevándorlási politika nagy munkaerő-kínálatot és

alacsony munkabéreket eredményezett. Ugyanebben az időszakban az országos földbirtokpolitika bőségesen gondoskodott olesó földekről. A földellátottság azonban — ahogy a földek betelepültek — egyre szűkösebb lett. Ellensúlyozására a szakismeret és a technika gyarapodott, ára pedig csökkent. Ily módon megváltozott a viszony a termelőeszköz- (tőke-) ráfordítások és a termékkibocsátás között. Az új összetételű ráfordítások megnövekedett hatékonysága, a kamatláb csökkenése, továbbá a munkának és a földnek tőkével való helyettesítése arra vezetett, hogy a mezőgazdaság egyre inkább a tőkétől és a technológiától függ.

Az 1. táblázat jellemzi az amerikai mezőgazdaság ráfordításainak összetételében végbement változást a legutóbbi fél évszázad folyamán.

Az 1910 előtti évszázadban az amerikai mezőgazdaság még inkább a munkafelhasználásra épült, hiszen a földön kívüli termelőeszköz-ráfordítások csak 5%-át tették ki az összes ráfordításoknak. Az előrejelzések szerint 1980-ban a munka már legfeljebb 10%-át, az összes termelőeszköz 90%-át és a földön kívüli tőkebefektetések 80%-át képviselik a teljes mezőgazdasági ráfordításoknak.

A 2. táblázat adataiból kitűnik, hogy a mezőgazdaság termelési tényezőinek (ráfordításainak) árai elmozdították az áttérést a munkára orientált mezőgazdaságról a tőke orientációjú mezőgazdaságra.

Az egységnyi munkaráfordításra jutó tőkeráfordítás 1940 és 1960 között megduplázódott, ugyanakkor az egy munkásra számított tőke értéke hétésszeresére (folyó dolláron 3000-ról 21 000-re) növekedett. A mezőgazdasági termékkibocsátás és a ráfordítások hatékonysága területén végbement változások legfőbb jellemzői: 1. 1870-től mind a ráfordításoknak, mind pedig a termékkibocsátásnak a mennyisége nagyjából arányosan növekedett az 1930-as

1. táblázat

A MEZŐGAZDASÁGI RÁFORDÍTÁSOK
ÖSSZETÉTELE AZ 1910–1960. ÉVEKBEN

Év	Az összes ráfordításokból (%)			
	munka	tőke	föld	összesen
1910.	74,6	16,7	8,7	100,0
1915.	72,6	19,0	8,4	100,0
1920.	70,1	21,6	8,3	100,0
1925.	69,3	22,7	8,0	100,0
1930.	65,8	25,9	8,3	100,0
1935.	66,7	23,7	9,6	100,0
1940.	58,6	32,3	9,1	100,0
1945.	52,5	38,6	8,9	100,0
1950.	41,8	49,3	8,9	100,0
1955.	35,0	56,5	8,5	100,0
1960.	30,1	61,4	8,5	100,0

2. táblázat
AZ EGYES RÁFORDÍTÁSFAJTÁK
ÁRINDEXEI
AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN*

Megnevezés	1910— 19	1920— 29	1930— 39	1940— 49	1950— 59
Rövid lejáratú kamat	100	67,0	94,0	32,8	18,9
Munka					
Gép	100	91,0	133,2	66,7	66,8
Munka					
Műtrágya	100	78,0	87,8	42,9	29,9
Munka					
Föld	100	78,8	87,8	58,9	48,9
Munka					
Összes tőke	100	66,4	101,5	61,9	51,5
Munka					
Műtrágya	100	98,1	100,0	77,0	61,0
Föld					
Műtrágya	100	97,4	116,0	66,1	56,6
Mezőgazdasági termék					

* A számlálóban levő termelési tényező ár osztva a nevezőben levő tényező árával az egyes időszakokban, 1910—19=100.

évek közepéig; 2. az utóbbi időponttól kezdve a termékkibocsátás lendületesen növekedett, míg a felhasznált ráfordítások mennyisége változatlan maradt, illetve csupán kissé növekedett; 3. a vizsgált arány megváltozása jelentékeny növekedést eredményezett a ráfordítások átlagos hatékonyságában. (Az egységnyi ráfordításra jutó termékkibocsátás sokkal nagyobb lett. Az egységnyi földterületre jutó termelés a növekvő műtrágyahasználat hatására bővült.) 1940 és 1961 között a mezőgazdasági termékkibocsátás csaknem 45%-kal

növekedett, a ráfordítások hatékonysága pedig gyorsuló ütemben fokozódott.

A mezőgazdasági termékek és a ráfordítások árának viszonya kedvezőtlen volt az 1930-as évek válságának idején. A tőke- és a hitelezés is rendkívül korlátozott volt ebben az időszakban. E helyzet gyökeresen megváltozott a második világháború alatt és után. Ekkor a technológiai változások, a szakismeret elterjedése, valamint a mezőgazdasági termékek és a ráfordítások árának kedvező viszonya új helyzetet teremtett, amely még nem is ért véget. Bár jelenleg a ráfordításoknak az ára nem olyan kedvező a mezőgazdasági termékek árához képest, mint a második világháború idején volt, mégis érdekelték a farmerek az új technológiát érvényesítő tőke-ráfordításokban. A farmerek maguk is változtak, emelkedett üzemvezetési tudásuk színvonala és nagyobb hajlandóságot mutatnak a költségekhez viszonyítva produktív, új termelőeszközök alkalmazására. A műtrágya iránti igény 1929 és 1959 között több mint 300%-kal lett nagyobb. Az

1926 és 1960 közötti periódusban — kihasználva az 1944–1950. éveket — a műtrágya árak 1%-os növekedése (egyébként változatlan viszonyok között) a műtrágya-vásárlásokat 1,4–1,8%-kal mérsékelte, viszont a mezőgazdasági árak 1%-os növekedése 0,5%-kal és a földárak 1%-os emelkedése 0,4%-kal növelte a műtrágya-vásárlást.

A mezőgazdasági dolgozók összes létszáma az Egyesült Államokban 1910 és 1960 között 47%-kal, a munkaórákban kifejezett munkaigény pedig 50%-kal lett kisebb. A bér munka 1910 óta

az összes mezőgazdasági munkaerőnek mintegy 25%-át képviseli.

A szerzők a mezőgazdasági ráfordítások körén belül elkülönítve vizsgálják a legnagyobb hatású, lényegében forgóeszköznek minősíthető termelőeszközöket „hatékony ráfordítások” (operating inputs, working capital) elnevezéssel. Idetartoznak tételszerűen a következők: a) műtrágya és mész; b) vetőmag; c) gépalkatrész, üzemanyag, kenőanyag; d) építőanyag; e) takarmány; f) állatállomány és g) különféle eszközök (pl. kézi szerszámok, a tehenészet gépi felszerelése). Használatuk 1926 és 1960 között 200%-kal növekedett, ugyanekkor a mezőgazdaságban foglalkoztatottak száma 43%-kal csökkent, a gépleltár 80%-kal és a mezőgazdasági termékkibocsátás 70%-kal bővült. E változásokkal egyidejűleg az egy munkaóra számára számított termelékenység 280%-kal, és az összes ráfordítások egységére számított hatékonyság pedig 60%-kal lett nagyobb.

Az ún. hatékony ráfordítások gyors növekedését elsősorban azzal magyarázzák, hogy e ráfordításcsoport viszonylagos árai (beszerzési költségei) csökkenni és ez előmozdítja felhasználásukat más ráfordításfajták helyettesítésére.

1950 után a mezőgazdaság nettó jövedelme csökkenni kezdett és 1963-ban csak 84%-a volt az 1947–1949. évek átlagának. A földárak viszont folyamatosan emelkedtek és 1963-ban

92%-kal haladták meg az 1947–1949. évek átlagát.

A szerzők előrevetítik az amerikai mezőgazdaság 1980-ban várható helyzetének legfőbb jellemzőit. Az egy mezőgazdasági munkásra jutó beruházott vagyon értéke 32 000 dollár lesz. (4 milliárd mezőgazdasági dolgozóval és 128 milliárd dollár értékű összes vagyonnal számolnak. A tőkeösszeget 1947/1949. évi dollárértéken számították, ami azt jelenti, hogy ez sokkal nagyobb lenne 1960. évi dollárértéken.) A munkaráfordítások aránya az 1960. évi 30% helyett 11–12% lesz 1980-ban. Megnövekszik a kereslet az üzemvezetési szakismeretek, a hitelek és meghatározott intézményi változások (jogszabályok, társulati törvények, bérleti megállapodások, értékesítési szerződések fejlesztése) iránt.

A könyv fejezetei: 1. A mezőgazdasági probléma háttere és oka. 2. Hosszú távú változások a mezőgazdasági ráfordítások összetételében. 3. A hatékonyság és a termelés növekedésének forrásai. 4. A ráfordítások helyettesítési lehetőségei. 5. A műtrágyakereslet. 6. A mezőgazdasági bér munka iránti igény. 7. A gépek és felszerelések kereslete. 8. A „hatékony ráfordítások” piaca. 9. Kereslet a „hatékony ráfordítások” iránt. 10. A földárak, és a farmok száma. 11. A mezőgazdasági termékek kínálata és a mezőgazdasági jövedelem változásai. 12. A mezőgazdaság képe 1980-ban.

Fekete Ferenc dr.

Чаки Н.
хот
Кулин Ш.
ск
Ханко М.
Саитнер

О НАШИ
Фелдш

ОБЗОР
Садовод

СПЕЦИ

Csáki, A.
d
Kulin, S.
Hankó,
Szántner
v

ÜBER
Felföldi

RUND
Die Obs

FACH

- 1949.

merikai
hely-
y me-
házott
(4 mil-
es 128
vonnal
/1949.
ni azt
lenne
kará-
30%
Meg-
zetési
atáro-
zabá-
meg-
dése

azda-
Hosz-
asági
haté-
ének
sítési
t. 6.
vény.
lete.
iaca.
sok”
szá-
k kí-
elem
képe

e dr.

СОДЕРЖАНИЕ

<i>Чаки Н.</i> : Роль обеспеченности земель в международной специализации сельского хозяйства	1
<i>Кулин Ш.</i> : Организационные соображения в области содержания крупного рогатого скота	11
<i>Ханко М.</i> : Вопросы размера производства столового перца	17
<i>Самтнер Я.</i> : Влияние стабилизации земляных дорог на снижение расходов	27

О НАШИХ ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ КООПЕРАТИВАХ

<i>Фелфöldи Я.</i> : Один из хорошо механизированных кооперативов	41
---	----

ОБЗОР

Садоводство в Советском Союзе и импорт фруктов из Венгрии (<i>Кулин Л.</i>)	50
---	----

СПЕЦИАЛЬНАЯ ЛИТЕРАТУРА

I N H A L T

<i>Csáki, N.</i> : Die Rolle der Bodenversorgtheit in der internationalen Spezialisierung der Landwirtschaft	1
<i>Kulin, S.</i> : Wirtschaftsökonomische Erwägungen im Kreise der Rindvieh-Haltung	11
<i>Hankó, M.</i> : Die Frage der Betriebsgrösse in der Tischpaprikaproduktion	17
<i>Szántner, J.</i> : Kostenvermindernde Auswirkung durch die Stabilisation der Erdwege mit minderem Verkehr	27

ÜBER UNSEREN LPG

<i>Felföldi, J.</i> : Eine gut mechanisierte LPG	41
--	----

RUNDSCHAU

Die Obstproduktion der Sowjetunion und ihre Obsteinfuhr aus Ungarn (<i>Kiss, L.</i>)	50
--	----

FACHLITERATUR

CONTENTS

<i>Csáki, N.</i> : The part played by land supply in the international specialization of agriculture	1
<i>Kulin, S.</i> : Farm managerial considerations in cattle husbandry	11
<i>Hankó, M.</i> : Farm-size problems in respect with table paprika production	17
<i>Szántner, J.</i> : The efficiency of stabilization carried out on earth roads having small traffic	27

ON OUR CO-OPERATIVE FARMS

<i>Felföldi, J.</i> : A well mechanized co-operative farm	41
---	----

REVIEW

Fruit production of the Soviet Union and its fruit importation from Hungary (<i>Kiss, L.</i>)	50
--	----

LITERATURE

Meg

CS
a n
gar
LA

GAZDÁLKODÁS

Az Agrárgazdasági Kutató Intézet
mezőgazdasági üzemszervezési
és agrárközgazdasági folyóirata

Журнал Исследовательского института
экономики сельского хозяйства

Zeitschrift für Betriebsorganisation und Agrarökonomik
des Forschungsinstituts für Agrarökonomik

Journal for farm economics and management
of the Institute for Agricultural Economics

La Revue Scientifique de l'Institut de Recherches
d'Economie Rurale consacrée aux problèmes de
l'organisation des entreprises et d'économie agrarie

Kiadja a
Hírlapkiadó Vállalat
Budapest, VIII., Blaha Lujza tér 3.

Előfizethető a Posta Központi Hírlapirodánál
(Bpest., V., József nádor tér 1.) és bármely postahivatalnál

Csekk számlaszám: egyéni előfizetésre 61.268, közületi előfizetésre 61.066
(vagy átutalás az MNB 47. sz. folyószámlájára)

Megjelenik havonta. Előfizetési ára: egész évre 96,— Ft, félévre 48,— Ft.
Egyes szám ára: 8,— Ft

Főszerkesztő:
ERDEI FERENC dr.
akadémikus

Szerkesztik:
CSETE LÁSZLÓ dr., a közgazdasági tudományok kandidátusa, DOBOS KÁROLY dr.,
a mezőgazdasági tudományok kandidátusa, ENESE LÁSZLÓ dr. (felelős szerkesztő), a mező-
gazdasági tudományok kandidátusa, ROMÁNY PÁL, osztályvezetőhelyettes, SZEMES
LAJOS dr., a mezőgazdasági tudományok kandidátusa, TÓTH MIHÁLY dr., a mezőgazdasági
tudományok kandidátusa, TÓTH JENŐ, főmezőgazdász

SZERKESZTŐSÉG: Budapest, IX., Zsil u. 3-5.
Telefon: 337-593

FELELŐS KIADÓ: a Hírlapkiadó Vállalat igazgatója
Budapest, VIII., Blaha Lujza tér 3. Telefon: 343-100, 142-220
68.437 Egyetemi Nyomda, Budapest

[Indexszám: 25.341]

Ára: 8, – Ft

281.8
G25

GA

MI
ÉS

CS

A
ku

KU

A
ve

PÁ

A
Sz

VA

A
go